

ИЗВЕШТАЈ О ОЦЕНИ ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ

Кандидаткиња: **Јасмина Пивнички**
Тема: **Лирске народне песме у школским програмима**

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ
1. Датум и орган који је именовао комисију 20. мај 2016. Наставно-научно веће Филозофског факултета
2. Састав комисије са назнаком имена и презимена сваког члана, звања, назива уже научне области за коју је изабран у звање, датума избора у звање и назив факултета, установе у којој је члан комисије запослен: др Оливера Радуловић, редовни професор, Српска и јужнословенске књижевности са теоријом књижевности, 30. јул 2014. Филозофски факултет у Новом Саду; др Љиљана Пешикан Љуштановић, редовни професор, Српска и јужнословенске књижевности са теоријом књижевности, 8. јул. 2011. Филозофски факултет у Новом Саду; др Зона Мркаљ, ванредни професор, Српска књижевност, 21. јун 2011. Филолошки факултет у Београду.
II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ
1. Име, име једног родитеља, презиме: Јасмина, Петар, Пивнички
2. Датум рођења, општина, република: 24.10. 1967. Нови Сад, Република Србија
3. Датум одбране, место и назив магистарске тезе: 16. 12. 2014. Филозофски факултет, Нови Сад Почеци словенске писмености и књижевности у настави
4. Научна област из које је стечено академско звање магистра наука: Наука о књижевности
III НАСЛОВ ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ:
Лирске народне песме у школским програмима

IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Навести кратак садржај са назнаком броја страна поглавља, слика, шема, графикана и сл.

У докторској дисертацији Лирске народне песме у школским програмима за предмет аналитичког истраживања узет је корпус текстова из лирског народног стваралаштва који се налази у школским програмима. Током 20. и 21. века запажа се тенденција маргинализовања народне књижевности, која је једно време била потиснута стваралаштвом из времена Ноб-а. Шездесетих година 20. века долази до смањивање фонда часова из народне књижевности, које резултира умањивањем њихове васпитне и естетичке функције у настави чија се тенденција примећује и почетком 21. века. Докторска теза Јасмине Пивнички *Лирске народне песме у школским програмима* представља покушај враћања првенства народним лирским песмама у школским програмима – добро осмишљеним аналитичко-интерпретативним приступима обogaћеним сарадњом са драмском, луткарском, рецитаторском и калиграфском секцијом. Ово занимљиво истраживање Јасмине Пивнички понудило је бројне методичке моделе који враћају усменој лирици обредни контекст чинећи га приступачним и занимљивим ученицима. Ауторка се својом тезом бори против уврежених ставова да је усмена лирика застарела, осавремењује је креативним сценским приступом и луткарским представама и залаже се за чување традиције и обичаја кроз одговарајући и надасве занимљив приступ књижевним споменицима наше усмености. Дисертација има 259 страна подељених у осам поглавља.

Прво, уводно поглавље, *Увод* (4–65 стр.) односи се на преглед досадашњих истраживања из области лирског стваралаштва, бави се њиховом заступљеношћу у наставним плановима и програмима у основној и средњој школи као и заступљеношћу ове књижевне врсте у читанкама различитих издавача. Овај преглед је дат у три табеле (43–44, 45–46 и 49–51 стр.). У табели бр. 4 (54–55стр.) представљени су резултати анкете која сведочи о ученичким књижевним интересовањима, указује на њихову забрињавајућу незаинтересованост за истраживану проблематику и упућује на потребу да се нареченој наставној теми приступи на креативнији и савременији начин. У том контексту се разматра трајање усмене лирике у облику текстова савремених музичких композиција.

Друго поглавље, названо *Древни религијски обреди, обичаји и веровања* (66–74 стр.) разматра битне карактеристике народне религије и бави се њеним истраживачима, посебно Веселином Чајкановићем. Истражује и савремена питања као што је однос Светог писма и усменог стваралаштва, а на примерима који вилу као митско биће приказују као градитељку и рушитељку између паганског и хришћанског света. На самом крају, намеће се закључак, да управо древна слојевитост народне лирике утиче на очување националног идентитета и моралних особина ученика.

Треће поглавље (75–143 стр.) *Типологија мотива у склопу лирских врста, њихова слојевитост и могућност наставне анализе* даје преглед типологије мотива усмене лирике у склопу следећих лирских врста: митолошке песме, религијско-моралистичке песме, обредне и обичајне песме, посленичке и песме о раду, породичне песме и љубавне песме те истиче облике садржинске и изражајне формулативности, као њено основно обележје. У овој целини ауторка указује на могућности различитих класификација усмене лирике: дијахронијске, синхронијске и функционалне. Наглашава сложеност наведене проблематке која происходи из особености усмене лирике јер се не може класификовати по аналогiji са ауторском књижевношћу. У народним лирским песмама „лирско ја“ не представља индивидуу

већ могућу ситуацију са увек присутном димензијом колективног – наглашено је у тези.

Четврто поглавље (144–212 стр.) *Методичке апликације и иновације (примери из наставне праксе)* садржи иновирани методичке моделе и седам прилога из наставне праксе: 1. Ученичке антологије љубавних песама груписаних по мотивима (иницијација, женска и мушка лепота, љубавни састанак, љубавни растанак); 2. Обраде зимских обредних песама илустроване сликама методом сценске комуникације (164–167 стр.); 3. Драмског играказа илустрованог сликама на којима су приказани сеоско домаћинство и обредне поворке коледара, вертепаша и коринђаша (170–173 стр.) као и сценарио за драмску представу; 4. Драмску представу о летњим обредним песмама (лазаричким) са илустрацијама (187, 189, 193 стр.); 5. Стрип о божићним обичајима (194–205 стр.) праћен прилогом слимљеном на ЦД-у; 6. Калиграфско-типографског исписа народних песама словима из *Буквара иноха Саве* приказаног и на сликама (208–210 стр.).

Пето поглавље рада је *Рефлексија народних лирских песама на дела у ауторској књижевности* (213–233 стр.) која наглашава значење и значај појма корелације у наставној пракси и трага за могућностима њене примене. У овом поглављу је приказан нови живот традиционалних мотива из лирских народних песама у писаној књижевности са навођењем примера који су у вези са стваралаштвом представника српског романтизма. Део прилога представљају и два рада као приказ ученичких постигнућа у датој области у виду изборне активности.

Шесто поглавље *Сумирање резултата (жанровска испреплетеност)* (стр. 234–235 стр.) се базира на неопходности повезивања теорије и наставне праксе као и вези усмене и писане књижевности као заједничком културном наслеђу. У овом поглављу се отвара могућност повезивање епске и лирске поезије, као и поезије и прозе који иду у прилог тези да се прича и песма непрекидно смењују у усменој књижевности.

Седмо поглавље *Закључак* (236–249 стр.) износи закључке, синтезује теоријска и емпиријска истраживања у знаку наглашавања значаја усмене лирике која чува *матерњу мелодију* нашег језика, истиче неуништивост и свевременитост народног, посебно лирског стваралаштва – нагласила је Пивничка.

У последњем, **осмом поглављу** рада, *Литература* (241–248) дат је опсежан списак од 127 књига цитиране и коришћене литературе.

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Докторска дисертација Јасмине Пивнички Лирске народне песме у школским програмима добро је написана, сагласна теми и постављеним циљевима истраживања. Кандидаткиња је пришла овој веома значајној и методички недовољно истраженој проблематици компетентно и свеобухватно и испољила ретку креативност и инвентивност. Истраживање је богато оригиналним апликацијама које осмишљавају садржајне приступе усменом лирском стваралаштву и прилозима који сведоче о њиховој примењивости у настави.

Увод дисертације је добро осмишљен, утврђује опсег и циљеве истраживања и бави се заступљеношћу лирских песама како у програмима тако и у читанкама за основну и средњу школу. Друго поглавље дисертације *Древни религијски обреди, обичаји и веровања*, бави се особеностима народне религије, крећући се трагом Чајкановићевих истраживања. Ова добро осмишљена целина отвара проблем односа паганства и хришћанства у усменом лирском стваралаштву. Трећа целина дисертације *Типологија мотива у склопу лирских врста, њихова слојевитост и могућност наставне анализе* представља теоријски део истраживања. Кандидаткиња се на компетентан начин бави класификацијама усмене лирике и типологијом мотива. Треће поглавље рада је добро замишљено и реализовано а резултат је кандидаткињиног бављења теоријом усмене лирике. Четврто поглавље *Методичке апликације и иновације (примери из наставне праксе)*, добро је и садржински богато, представља тежиште рада које потврђује практичну примену креативно обликованих методичких модела. Пето поглавље рада је *Рефлексција народних лирских песама на дела у ауторској књижевности* у ком се Јасмина Пивнички бави корелацијом и интеграцијом народне лирске поезије са стваралаштвом српских песника романтичара. Ова целина дисертације је драгоцене јер указује на значај народног лирског песништва за ауторску књижевност, упућује на сродности и отвара могућност повезивања са другим књижевним правцима и песницима. Шесто поглавље *Сумирање резултата (жанровска испреплетеност)*, логично проиходи из претходне целине и наглашава неопходност повезивања наставне теорије и праксе као и усмене и писане књижевности. Седмо поглавље *Закључак*, добро и језгровито сачињено, синтетизује теоријска и практична истраживања и указује на остварење циља дисертације а то је унапређење наставе у проучаваној области. Рад се завршава опсежним и добро одабраним списком литературе која се бави народним лирским песништвом.

VI Списак научних и стручних радова који су објављени или прихваћени за објављивање на основу резултата истраживања у оквиру рада на докторској дисертацији

уз напомену:

Таксативно навести називе радова, где и када су објављени. У случају радова прихваћених за објављивање, таксативно навести називе радова, где и када ће бити објављени и приложити потврду о томе.

Пивнички, Јасмина (2007), Стојшић Гашпаровски Вера, Матејић Александра, Практична примена лепог писања, Креативна школа 2006–2007. База знања, Завод за унапређење образовања и васпитања, Београд.

Овај рад је усмерен ка враћању Лепог писања у наше основне школе и обучавању ученика не само правилном него и лепом писању. Значај овог предмета се огледа у развоју моралних својстава, естетских вредности, неговању рукописа и креативности. Уз помоћ аудиовизуелних средстава ученицима се пружа могућност да упознају порекло писма, подлога, боја и алата и да се кроз практичну обуку оспособе да се служе одређеним типом писма. Примери из наставне праксе наведени у раду треба да мотивишу и професоре у савладавању ове вештине.

-Пивнички, Јасмина (2008), Стојшић Гашпаровски Вера, Крајишник Дарко, Лепо писање и штампа или на путу Захарија, Креативна школа 2008–2009. База знања, Завод за унапређење образовања и васпитања, Београд.

Рад је настао из жеље аутора да истраже нове методичке поступке у калиграфском раду са ученицима и да обнове некадашњу школску праксу лепог писања. Новина оваквог рада је што на јединствен начин усмерава ученике да схвате вредност старих сачуваних записа, разлику између штампе и рукописа, да упознају живот и дело чувеног српског калиграфа Захарија Орфелина и да се креативно калиграфски изражавају и развијају – чиме се унапређује образовно-васпитни рад.

- Пивнички, Јасмина (2009), Ево иду лазарице, беште, беште, поганије (обредне песме), Савремено изучавање српског језика и књижевности, Седамнаест конгрес Савеза славистичких друштава Србије, Савез славистичких друштава Србије, Сокобања. М 45 (1,5)

Рад се бави могућностима сценског извођења обредних лирских песама јер је обред некада имао свечан и колективан карактер и изводио се у тачно одређено време. Семиотичко удвајање света било је могуће захваљујући постојању кодова па сваки елемент обредног текста има свој природни прототип. Временом су се многи пагански мотиви христјанизовали, поједини нестали, а они малобројни преостали елементи остали су непознати савременом читаоцу. Да би садржај ових песама постао јаснији потребно је да се ове песме изводе јавно, сценски, у школама или културно-уметничким друштвима – наглашава ауторка .

- Пивнички, Јасмина (2009), Осети дух векова - негуј лепоту ћирилице, Оливера Радуловић: Тумачење књижевног дела и методика наставе, Други део, Филозофски факултет и Orpheus, Нови Сад. М 45 (1,5)

Овај рад представља прилог из наставне праксе и садржи теоријска разматрања о историјском развоју српског књижевног језика; бави се историјатом наставног предмета Лепо писање и даје извештај о раду калиграфске секције. Кроз методички осмишљене прилоге сагледавају се оптималне могућности рада са талентованом децом која могу да искажу своју креативност, а наставници своје знање и вештину.

- Пивнички, Јасмина (2010), Рецепција Толстојевих приповедака у основној школи, Славистика, Књига XIV, Славистичко друштво Србије, Београд М52 (2)

Дела Л.Н.Толстоја омогућавају остваривање не само образовних него и васпитних и функционалних циљева у настави која доприноси усавршавању личности, сматра ауторка. Година у којој се обележава стогодишњица смрти Л.Н. Тостоја је прилика се да дела овог писца истакну и у наставној пракси бар у мери у којој су била присутна тридесетих година 20.века. Наставним планом и програмом у млађим разредима основне школе обухваћена су свега четири наративна текста овог великог писца: два су обавезна, а два изборна, а у петом разреду само једна приповетка. Програмом предвђени текстови Л.Н. Толстоја обилују поукама које васпитно делују у млађем основношколском узрасту. У раду се даље пропитују могућности наставне примене ширег избора из Толстојевог стваралаштва.

- Пивнички, Јасмина (2010), Семантичко-синтатичка средства у структури романа “Сеобе“ Милоша Црњанског, Школски час српског језика и књижевности, Број 1, Часопис за методик у наставе српског језика и књижевности, Београд. М 53 (1)

У раду се полази од тезе да је Црњански оригиналан и иновантан писац што се види у његовом стилу и језику. Указује се на особености Црњанскове синтаксе, поступак осамостаљења синтагме, честе инверзије и понављања. Пропитују се могућности морфолошке и синтаксичке анализе и нуде иновантни модели тумачења романа *Сеобе*.

Рад не припада ужој научној области из које је докторска дисертација.

-Пивнички, Јасмина (2011) Калиграфија, начин чувања ћириличке традиције кроз културу изражавања, Међународни научни скуп, Школа као чинилац развоја националног и културног идентитета и проевропских вредности, Педагошки факултет у Јагодини. М 45 (1,5)

Рад полази од тезе да се образовни систем не може замислити без доминантног националног језика. Проблем са којим се сусрећемо у ери компјутеризације је честа појава лошег рукописа код ученика, што може давати негативну слику о школској пракси, тежиште је ауторкиних разматрања. Ћирилично писмо је симбол културног, верског и националног идентитета српског народа и има вековну традицију лепог писања. Неговање ове вештине у настави је дужност сваког професора српског језика, закључује ауторка.

-Пивнички, Јасмина (2011), Зимске обредне песме, Дигитални час, Управа за дигиталну агенду, Београд.

Одвојене од практичне употребе и синкретичности, обредне песме се једнострано представљају читаоцима. Уколико ученику омогућимо да помоћу луткарске представе разуме текст открићемо му и нове наставне могућности. Лутка уводи ученике у свет стваралаштва у ком је главни актер, који изналази решења у вези са ликом који глуми: изглед, одећа, покрет, говор и сцена, а не само пасивни слушалац и интерпретатор. Метод сценске комуникације омогућава ученицима да самоангажовањем испоље своју креативност у исказивању стечених знања из обредне игре, сценског декора, плеса, певања. Рад садржи илустративне примере из реализованих представа.

-Пивнички, Јасмина (2012), Добро, зло, љубав, мржња, страх, освета, Међународни симпозијум „На Дрини ћуприја“, Институт за славистику Универзитета „Карл Франц“ у Грацу. М 14 (4)

Андрићево дело „На Дрини ћуприја“ сведочи о судару добра и зла, љубави и мржње који прожимају овај роман о историји Босне током четири века. Сукоби противречности и супротности кулминирају у простору где се сусреће и мири Исток и Запад. Једна од идеја овог дела је да се смисао човековог постојања огледа у борби против зла и рушења а за добро човека и човечанства. Писац сугерише да *полу*ге зла повлаче појединци подложни верском фанатизму, жељни неограничене власти, склони пороцима, зависти, мржњи и сујети. Поента романа је у вери у конструктивне силе у човеку и природи – наглашава ауторка у закључку.

- Пивнички, Јасмина (2014), Калиграфија – начин чувања ћириличке традиције кроз културу изражавања, Школски час српског језика и књижевности, Број 1, Часопис за методiku наставе српског језика и књижевности, Београд М 53 (1)

Овај рад се бави писањем као вештином која се мора предавати свакој новој генерацији ученика. Увођењем Лепог писања као изборног предмета у све разреде основне и средње школе, које ауторка предлаже, могле би се отклонити грешке до којих је довело укидање овог предмета средином прошлог века. Циљ Лепог писања био би даље развијање елементарне вештине писања и осећања за правилност, тачност уредност и лепоту.

Рад не припада области из које је тема докторске дисертације.

VII ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Јасмина Пивнички у закључном разматрању своје тезе акцентује актуелност лирских народних песама која је потврђена њиховим присуством у наставним програмима. Наглашава њихову конститутивну функцију у развоју националне књижевности налазећи да лирске народне песме опстојавају у древним слојевима ауторске књижевности као чувари традиције. Ауторка се заложила за интердисциплинарност при тумачењу народне лирике, за отварање традицијског контекста да би се разумела њена комплексност и слојевитост. Нагласила је да интерпретација народне лирике захтева од наставника добру припремљеност и умешност, примену методолошког и методичког плурализма да би се мотивисали ученици и ставили у улогу истраживача. Ауторка тезе Лирске народне песме у школским програмима сагледава оптималне могућности у проширењу фонда часова из предмета српски језик и књижевност планским спровођењем тзв. панорамских часова на којима ученици кроз изборне активности: глуму, луткарство, интерпретативно рецитовање, састављање ученичких антологија и калиграфију проширују своја сазнања из словенске митологије, етнологије и библијског старозаветног и новозаветног предања, и спонтано повезују садржаје народне и ауторске књижевности.

Савремена настава инсистира на свести о државној и националној припадности; неговању српске традиције и културе ради неговања етичких вредности које доприносе развоју хуманог и толерантног друшва, стога је неопходно, традиционални приступ у изучавању народних лирских песама, заменити новим приступом који се базира на њеним особеностима проистеклим из обредне и обичајне намене и на развијању осећаја за препознавање формулативности унутар, али и изван оквира књижевне врсте, рода и народног и ауторског стваралаштва. Треба наставу утемељити на кулурном и историјском наслеђу и цивилизацијској баштини, наглашено је.

Рад је заснован на новим наставним методама и остварио је свој циљ, а то је: допринос побољшању квалитета наставног процеса кроз комплексније сагледавање и разумевање мотивске грађе усмених лирских песама програмски предвиђених за интерпретацију како у основној тако и средњој школи и изграђивање читалачких компетенција, неговање језичког стваралаштва ученика у складу са програмским захтевима и образовним стандардима.

Резултати истраживања докторске дисертације Јасмине Пивнички Лирске народне песме у школским програмима су значајни за науку о књижевности јер проширују и обогаћују истраживање наведене тематике.

VIII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

НАПОМЕНА: Експлицитно навести позитивну или негативну оцену начина приказа и тумачења резултата истраживања.

Начин приказа и тумачења резултата истраживања Јасмине Пивнички у тези Лирске народне песме у школским програмима је добар, јасан, прецизан, надасве компетентан и у складу са најновијим достигнућима науке о књижевности и методике наставе. Кандидаткиња Јасмина Пивнички је показала добро познавање теме, упућеност у литературу, креативност и инвентивност у осмишљавању методичких модела и својим истраживањем је иновирала наставу српске књижевности у области усмене лирике.

IX КОНАЧНА ОЦЕНА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

НАПОМЕНА: Експлицитно навести да ли дисертација јесте или није написана у складу са наведеним образложењем, као и да ли она садржи или не садржи све битне елементе. Дати јасне, прецизне и концизне одговоре на 3. и 4. питање.

1. Да ли је дисертација написана у складу са образложењем наведеним у пријави теме Докторска дисертација је написана у складу са образложењем наведеним у пријави теме.
2. Да ли дисертација садржи све битне елементе Докторска дисертација садржи све битне елементе.
3. По чему је дисертација оригиналан допринос науци
4. Недостаци дисертације и њихов утицај на резултат истраживања Докторска дисертација нема недостатака.
X ПРЕДЛОГ:
На основу укупне оцене дисертације, комисија предлаже: Комисија предлаже да се докторска дисертација Јасмине Пивнички Лирске народне песме у школским програмима прихвати, а кандидату одобри одбрана.
-
-

ПОТПИСИ ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ

Др Оливера Радуловић

Др Љиљана Пешикан Љуштановић

Др Зона Мркаљ

НАПОМЕНА: Члан комисије који не жели да потпише извештај јер се не слаже са мишљењем већине чланова комисије, дужан је да унесе у извештај образложење, односно разлоге због којих не жели да потпише извештај.